

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1178

מסכת מגילה ז' - י"ג ♦ ביכורים ג', א' - ג', ו'

בס"ד, ט"ו טבת תשפ"ב

השבוע בגליון

- ♦ משלוח מנות שנגב ומשלוח מנות עולם
- ♦ אינו רוצה לקבל משלוח מנות
- ♦ קריאת הלל בפורים
- ♦ מה יעשה מי שאין באפשרותו לקרוא מגילת אסתר

- ♦ "פורים קטן" - אם פורים, למה קטן?
- ♦ זריזין מקדימין למצוות
- ♦ מצווה מן התורה לעשות זכר לנס הצלה
- ♦ הקמת בית כנסת במקום ששימש לעבודה זרה

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מחלקה ראשונה

"אני חושב שיהיה לכם מה לעשות עם הסיפור הזה." כך הוא פותח את מכתבו, המוקדם בקפדנות על נייר מהודר הנושא בגאון את הלוגו של התשובות בראשה הוא עומד.

הטייס הגביר את זרימת הדלק לעבר המנועים האימנטיים, הללו הגיבו ברעש מחריד אזניים והרימו אל על חמש מאות אנשים.

השענת את ראשי לאחור, על הכורסה הנוחה במחלקה הראשונה. עיני שזפו את הפאר והחידושים האחרונים שנערכו במחלקה הראשונה לרווחתם של הנוסעים, ומצאתי סיפוק מה בעובדה שהסכא שלפני מיוותם. לא חסר שם מקום במחלקה הראשונה, אבל עוד מירווח לא יזיק.

עצמתי את עיני, וכמנהגי בשנים האחרונות העברתי בראשי תמונות מן העבר הרחוק שנדמה כאילו היה רק אתמול. התחלתי כטפסן על פיגומים, עבדתי מבוקר ועד ערב ברציפות ומשכורתתי הדלה לא בלמה את המרץ והעניין הרב שגיליתי בעבודתי. במהלך עבודתי פיתחתי רעיונות שונים להאצת קצב העבודה ולהפחתת עלויות, עד שהחלטתי לפרוש מעבודתי כשכיר ולהיות עצמאי. שנים חלפו וכיום ברשותי מערכת מסועפת של מפעלים שונים בתחומי הבנייה.

דף ו/ב הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין
"פורים קטן" - אם פורים, למה קטן?

בשנה מעוברת, בה יש שני חודשי אדר, אנו מקיימים את כל מצוות ימי הפורים באדר ב'. גמרתנו מביאה טעמים אחדים לכך, אחד מהם הוא - שבכך סומכים "גאולה לגאולה" - גאולת ישראל מידי המן הרשע, לגאולת ישראל מידי המצרים, שאירעה בחודש ניסן.

בגליון שעבר הבאנו כי החתם סופר זצ"ל (שו"ת או"ח סימן נ') חתם מכתב שכתב בחודש אדר א' בזה הלשון: "א' דראש חודש אדר ראשון שמרבין בו שמחה". במאמר שלפנינו נתמקד במהות של "פורים קטן", הלא הם ימי י"ד וט"ו באדר ראשון.

נפתח בגמרתנו.

נחלקו התנאים כיצד יש לנהוג בחודש אדר א' ובחודש אדר ב'. יש תנא הסובר כי באדר ראשון יש לקיים את כל מצוות יום הפורים. יש חולקים וסוברים, כי רק בחודש אדר ב' יקיימו את מצוות יום הפורים [ויש המחלקים לעניין בדיעבד, בין קריאת ארבע פרשיות לקריאת המגילה].

לדעת הרא"ש דברי הגמרא נסובים אך ורק על התקופה בה בית הדין היו מעבירים את השנים [השנים המעוברות לא נקבעו מראש, אלא בית הדין הגדול, בראשות הנשיא, הוא שעיבר את השנים, כמבואר באריכות במסכת סנהדרין, יא. אם ביום י"ד באדר הכריעו בית הדין לעבר את השנה ולהוסיף חודש אדר, אותו יום כבר נותר באיסורו, כי החלו לנהוג בו את מצוות יום הפורים ולמרות שעליהם לקרוא מגילה גם בחודש אדר ב', אסורים בהספד ותענית באדר הראשון], אך לאחר שתוקן לוח השנה על ידי הלל האמורא, אין כל ייחודיות לחודש אדר א'. ברם, בעלי התוספות בסוגייתנו וראשונים נוספים הורו, וכך אנו נוהגים, כי גם בתקופתנו אין להספיד ולהתענות בי"ד ובט"ו של חודש אדר א' (עיין שולחן ערוך סימן תרצ"ז וברמ"א שם).

התמיהה המתבקשת היא, כפי שהציבה גאון ישראל החתם סופר זצ"ל (בהגהות לסוגייתנו ובשו"ת, או"ח סימן ר"ח), מאחר שמצוות יום הפורים הוזחו לחודש אדר ב', מה טעם גם בחודש אדר א' אסור להתענות ולהספיד בי"ד ובט"ו בחודש? ואם יש משמעות לימים אלה באדר א', מדוע לא נקבעו בהם כל מצוות הפורים?

זריזין מקדימין למצוות: זאת, ועוד: הן כלל ידוע הוא, כי "זריזין מקדימין למצוות", ומשנפלה ביד אדם אפשרות לקיים מצווה, אינו רשאי לדחות את מועד קיומה. לדעת חלק מן הפוסקים, כלל זה תקף אף על פי שבמועד מאוחר יותר יקיים את המצווה בהידור. דוגמה לדבר, אין

זעילוי נשמת

ר' **משה איסר פינקלשטיין** ז"ל

ב"ר חיים יוסף יצחק ז"ל
נלב"ע י"ח טבת התשע"ג

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

מרת **זיסל אוסלקה** ע"ה

ב"ר פנחס יוסף הלוי ז"ל
נלב"ע י"ח בטבת תשס"א

תנצב"ה

הנוצחה ע"י חתנה ובתה ידידינו הר"ר **שלמה לוי** הי"ו
וזוג' מרת **עדינה** תח"ל וב"ב - תל אביב

זעילוי נשמת

הר"ר **יששכר בן דוד** ז"ל

ב"ר יעקב צבי ובת שבע ז"ל
נלב"ע ט"ו בטבת תשנ"ה

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

ר' **יוסף יואל פריש** ז"ל ב"ר נפתלי הרצקא ז"ל

נלב"ע ט"ז טבת תשע"ט **תנצב"ה**

הנוצח על ידי חתנו **שאול חסדיאל** ובני המשפחה שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

לדחות את מצוות קידוש לבנה למוצאי שבת, אף על פי שבמוצאי שבת מקיימים את המצווה עם בגדים מכובדים, מפני ש"זריזין מקדימין למצוות". לפיכך יש להבין, מדוע אמרה גמרתנו, כי חז"ל עיכבו את קיום מצוות הפורים עד חודש אדר ב' כדי "לסמוך גאולה לגאולה"? הן "זריזין מקדימין למצוות"! (ע"ש מה שכתב לדחות שאלה זו).

כמענה לשאלות אלו מייסד החתם סופר חידוש מרהיב.

מצווה מן התורה לעשות זכר לנס הצלה: קיימת מצווה מן התורה לעשות זכר לנס הצלה, כפי שעולה מדברי הרמב"ן (השגות על ספר המצוות, סוף שורש ב'), כי הדברים קל וחומר - אם על נס הצלתנו משיעבוד מצרים לחרות, נקבע חג הפסח כזכר ליציאת מצרים, ודאי שעל נס הצלה מחיים למוות, יש לקבוע זכר לנס (כדברי הגמרא להלן י"ד).

זכר זה כיצד יתקיים? זאת כבר לא קבעה תורתנו הקדושה. אין צורך בעריכת משתה, סעודה, משלוח מנות ומתנות לאביונים. מצוות אלו נתקנו על ידי חכמים וקיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם ולא יעבור, לקיימן בכל שנה. מעתה, בהגיע חודש אדר א', אין מספידים ואין מתענים בי"ד אדר ובט"ו באדר, שהרי חובה מן התורה לקבוע זכר לנס, וחובה זו אסור לאחר ולעכב, לאור הכלל "זריזין מקדימין במצוות". ברם, תוספת מצווה שתיקנו חז"ל, לשלוח מנות, לקרוא מגילה, לתת מתנות לאביונים ולערוך סעודה - אפשר לדחות למועד אחר, כי אין זה עיקר קיום חובת "זכר לנס". ראוי לציין, כי גם לדעת הגר"א איסור הספד ותענית בי"ד ובט"ו באדר א' הוא מעיקר הדין, אך מטעם שונה [ראה בביאור הגר"א סימן תקס"ח סעיף ז'].

[רבני בית מדרשו העירו, כי המשנה ברורה (סימן תרצ"ז ס"ק ג') מביא את דברי הפרי מגדים, כי אדם שנדר להתענות בפורים קטן [באדר א'], נדרו חל מפני שאיסור התענית אינו אלא מנהג, ונדר חל למרות מנהג. לכאורה, הן דעת הגר"א והחתם סופר כי איסור תענית ביום זה הוא מעיקר הדין, ועל כל פנים שנוי הדבר במחלוקת אחרונים, ולדעתם הוא מחוייב להתיר את נדרו ולא להתענות. וצ"ע].

דף ו/א תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים

הקמת בית כנסת במקום ששימש לעבודה זרה

מחלוקת הראשונים בפירוש דברי סוגייתנו, מהווה בסיס לנידון שעסקו בו הפוסקים רבות: האם מותר להקים בית כנסת במבנה ששימש כבית עבודה זרה.

חפץ ששימש לעבודה זרה: הלכה ידועה היא, כי חפץ המשמש לעבודה זרה - נאסר בהנאה ואסור להשתמש בו כלל. אם ביטלו הנכרי משימוש לעבודה זרה - מותר להשתמש בו, אך לא לדבר מצווה. וכגון, נרות שדלקו בבית עבודה זרה ולאחר מכן ניתנו ליהודי, רשאי להשתמש בהם אך לא להדליקם בבית הכנסת ("שולחן ערוך" או"ח סימן קנ"ד סעיף י"א).

הוראת ה"מגן אברהם": הדעת היתה נותנת, כי בית ששימש כבית תיפלה לעבודה זרה, לעולם אינו ראוי לשמש כבית כנסת. אולם, ה"משנה ברורה" (סימן קנ"ד סעיף י"א) כותב, כי ה"מגן אברהם" הורה, כי מותר להקים בית כנסת בבית תיפלה של עובדי עבודה זרה, תוך שהוא מסתמך על דברי הרא"ם, מן הראשונים, כי הבניין עצמו לא נעבד כעבודה זרה - אין עובדים עבודה זרה באמצעות בית התיפלה, אלא הוא מקום הכינוס לעבודתה. לעומת זאת נר שהודלק לכבוד עבודה זרה, שימש בעצמו לעבודה זרה ונאסר בכך.

על פסיקתו של ה"מגן אברהם" מעיר בעל ה"נודע ביהודה" ("דגול מרבבה" שם) מדברי בעלי התוספות בסוגייתנו, כדלהלן.

זכריה הנביא מתנבא (זכריה ט/ז), כי לעתיד לבא "וְהָיָה כְּאֵלֶיךָ יְהוָה וְעָרְוָה יְהוָה לְמַדְבַּר הַתּוֹרָה לְרַבִּים".

בעלי התוספות (ד"ה "תוספות טראטריות וקרקסיות") מביאים, כי יש מפרשים שתראטריות וקרקסיות הם בתי עבודה זרה. אך בעלי התוספות מתקשים לקבל את הדברים: "וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות, יכול ללמוד בהן תורה... ורוצה לומר בתים שמתאספים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים". כלומר, אין הכוונה לבתי עבודה זרה, אלא למקומות כינוס של עובדי עבודה זרה.

מדבריהם מוכח, כי אסור להתפלל במקום ששימש כבית עבודה זרה!

שונה דינו של בית פרטי: בעל "ברוך טעם" עיין בדברי הרא"ם עצמו, ממנו שאב ה"מגן אברהם" את פסקו, והוא מבהיר, כי אכן הוראתו של ה"מגן אברהם" סותרת לבעלי התוספות בסוגייתנו, ואילו דברי הרא"ם - לא! הא כיצד? מפני שכה כתב הרא"ם ("ח"א סימן פ"א): אף על פי שהנוצרים בדורות קודמים היו אדוקים בדתם ו"סתם בתיהם הם מכניסים בתוכם עבודה זרה ולא דרך עראי בלבד אלא אף דרך קבע... ועם כל זה אנו שוכרים וקונים בתים מן הגויים ואנו מתפללים בתוכם בכל תפוצות גלויותינו, ולא נמצא שום פוצה ומצפץ לערער בזה, וכל המערער בזה אינו אלא טועה". טעם הדבר, כותב הרא"ם, שכן דברים קל וחומר - אם בבית המקדש, אליו הכניסו הנכרים עבודה זרה, לא נאסרה התפילה, הרי שוודאי מותר להקים בית מקדש מעט בבית ששימש לעבודה זרה.

התעוררתי לקול רחשן של שקיות שהתחככו זו בזו. מאן דהוא נבר בהן, פלש ביניהן ובתוכן וחיפש אחר דבר מה. הוא ישב לפני, על הכסא שהיה פניו. גבר בשנות הארבעים לחייו, לפי מראהו שיערתי כי מוצאו באחת ממדינות מזרח אירופה, העושה את דרכו אל ארץ החלומות של המזרח התיכון. הוא הסתובב לאחור כדי לבדוק מדוע הכפתור החשמלי אינו נענה לו להסיט לאחור את מסעד הכסא, והשערתי התאמתה נוכח שתי שיני נחושת בוהקות בקדמת פיו.

עיני נתקלו בעיניו, וחיוך רחב התפרש על פניו. לא היה לי ספק כי זו לו הפעם הראשונה שהוא נוסע במטוס. הוא הנהה מכל רגע, לא חדל לפתוח את מגש האוכל, להרכיב את האוזניות, לסובב את דיוות המושב על צידו, והוא לא בא על סיפוקו עד ששלף את שמיכת הצמר הנינוחה מתוך אריזת הניילון ופרש אותה לציוד.

משהתמקם היטב, רשרש שוב בשקיותיו, שלף תפוז ואגס והחל לטפל בהם. עוד בטרם היה סיפק בידו לנגוס בפלח תפוז עסיסי, נפתח וילון מהודר ועגלה גדושה במזון מהביל התקדמה לעברנו. הריח היה נפלא. הוא שמט את תפוזו ואת תפוחו, צצקצק בלשונו והמתין בשקיקה. גן עדן בשמים.

הדייל התקרב לעברנו, ואני כבר ידעתי כי הסיפור עומד להסתיים.

- **אדוני!** הראה לי את כרטיסך, בבקשה. **הלה** פשפש בשקיותיו, חילץ לרווחה צרור ניירות מתוך שקיק לפוף בגומי והושיט לדייל את שביקש, בעוד עיניו נשואות.

- **עליך** לרדת למטה. כיצד הגעת לכאן? **באנגלית** רצוצה הסביר האיש, כי זמן מה אחר שהחלה הטיסה, ביקש לטייל במטוס ולסייר בו וכך מצא עצמו כאן, והוא חייב לציין ביושר כי הנאתו מושלמת. אין לו כל טענות.

עולים
על רכבת
הלימוד

מגילת דורות

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות חזקים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < 3029 *נכשיו

חודש ראשון התנסות חינם

מדברי הרא"ם עולה, שלא כפי שהסיק ממנו ה"מגן אברהם", שמותר להקים בית כנסת במקום ששימש לבית תיפלה, אלא הרא"ם התייחס לבית פרטי שבעליו אדוק בעבודה זרה, בבית זה מותר להקים בית כנסת, מפני שהבית לא התבטל מייעודו המקורי כבית מגורים ומעולם לא יוחד לעבודה זרה. ברם, בית תיפלה מיוחד לעבודה זרה, ודאי אסור להקים בו בית כנסת, כדברי בעלי התוספות בסוגייתנו.

ואילו ה"אליה רבה" מסביר, כי כוונת הרא"ם שמותר להתפלל במקום זה באופן עראי, אך ודאי אסור לעשותו בית כנסת קבוע. גם בכך מתיישבים דברי הרא"ם עם דברי בעלי התוספות בסוגייתנו, שלא אסרו אלא הקמת בית כנסת קבוע.

מעניין לציין, כי בשו"ת "שואל ומשיב" (קמא, ח"ג סימן ע"ב-ע"ג) כתב לפרש את דברי בעלי התוספות באופן שונה לחלוטין. לדעתו אין כוונתם להקשות היאך מותר להתפלל במקומות אלה, אלא הם תמחו מדוע לעת הגאולה העתידית יהיו דווקא מקומות אלה בתי כנסיות, וכי אין מקומות ראויים מהם? ולפיכך פירשו כי אכן בתי הכנסיות לא יהיו בבתי עבודה זרה. אך אין בדבריהם הכרעה, כי אסור להתפלל במקום ששימש כבית עבודה זרה [ועיין ב"ביאור הלכה" שם שפירש את דברי ה"מגן אברהם" בבית תיפלתם שלא הוכנסו בו אלילים - צלמים, ולדבריו גם אין להקשות מדברי התוספות בסוגייתנו. ברם, בתשובת הרא"ם מפורש כי מתייחס גם לבית שהכניסו לתוכו צלמים ועבדו בו עבודה זרה, ובהכרח כדברי ה"ברוך טעם"].

דף ז/א ומשלוח מנות איש לרעהו

משלוח מנות שנגנב ומשלוח מנות עלום

אחת ממצוות יום הפורים היא מצוות "משלוח מנות", שישלח כל אדם לרעהו שתי מנות מאכל. בטרם נפנה אל טעמי המצווה שמנו הפוסקים, נעלה מספר ספקות מעניינים שיבואו אל פתרונם בהמשך המאמר.

יהודי שלח משלוח מנות עם שליח, אך בדרך אירע מה שאירע - המשלוח איננו. היצא השולח ידי חובת המצווה?

השליח דופק בדלת ובידו משלוח מנות, אך ביתו של המקבל עמוס במשלוחי מנות ופניו של בעל הבית מוכיחות כי ישמח יותר אם ישאירוהו להתמודד עם הקיים ולא יוסיפו עליו נדבך. קיים השולח מצוות משלוח מנות?

אדם שלח משלוח מנות לרעהו, אך כטוב ליבו של השליח ביין, הוא שכח מי שיגר... הקיים השולח מצוות משלוח מנות? ומכאן לדברי רבותינו.

משלוח מנות - לקיום סעודת הפורים: החתם סופר (שו"ת א"ח סימן קצ"ו) מבהיר, כי בפוסקים ישנם שני טעמים שונים לתקנת מצוות משלוח מנות; בעל תרומת הדשן (סימן ק"א) כתב, כי טעם מצווה זו היא כדי שכל יהודי, גם העני ביותר, יוכל לקיים את מצוות סעודת הפורים, על ידי קבלת משלוח מנות. **משלוח מנות - להרבות שלום ורעות:** ואילו רבי שלמה אלקבץ, מחבר "לכה דודי", כתב בספרו מנות הלוי על מגילת אסתר (ז/ט), כי מטרת מצוות משלוח מנות, להרבות שלום ורעות בין ישראל, להיפך מדברי המן הרשע שטען על היהודים "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד". כטעם זה נוקט גם הב"ח (סימן תרצ"ה): "דטעם משלוח מנות הוא כדי שיהא שש וששמח עם רעיו ואוהביו, ולהשכין ביניהם אהבה ואחוה ורעות". איזה טעם נפסק להלכה, והאם עולה השלכה הלכתית בין הטעמים?

אינו רוצה לקבל משלוח מנות: החתם סופר טוען, כי מחלוקת הפוסקים הבאה, תלוייה בשני הטעמים הללו. הרמ"א (שם סעיף ד') פוסק: "ואם שלח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבל... יצא". כלומר, גם אם הממוען מיאן לקבל את משלוח המנות, השולח יצא ידי חובה. על אתר מפקפק הפרי חדש על פסקו זה וכותב: "לא ידעתי מניין לו".

מחלוקת זו תלוייה בשני הטעמים הנזכרים. הרמ"א נקט, כי מטרת המצווה היא להרבות אהבה ואחוה, ודי בכך שהשולח הוכיח את רעותו, גם אם לבסוף הממוען לא נטל את המנות. אך הפרי חדש נקט, כי מטרת המצווה היא להרבות מאכלים בסעודת הפורים, ואם למעשה המקבל לא נטל את המנות, לא מומשה מטרת המצווה.

לימים המשיך הכתב סופר (שו"ת סימן קמ"א) לעסוק במחלוקת שעסק בה אביו ומצא השלכה הלכה הלכתית מעניינת בין הטעמים. מה דינו של אדם ששלח משלוח מנות בעילום שם. המקבל אינו יודע מי שיגר לו את משלוח המנות, היצא השולח ידי חובת המצווה? ובכן, אם טעם המצווה הוא להרבות אחווה - מובן מאליה כי לא רבתה האחוה, תעלומה יש כאן ותו לא. אולם, אם מטרת המצווה להרבות מאכלים בסעודת הפורים, הן מאכל שמקורו עלום, משביע ומזין גם הוא והתקיימה המצווה. עתה נשוב למקרה שהזכרנו בתחילת המאמר. משלוח מנות שנגנב - יצא השולח ידי חובה? שאלה זו עלתה על שולחנו של השדי חמד (חלק ט' מערכת פורים סי' ו'), אשר תלה את ההכרעה במחלוקת זו; אם טעם המצווה הוא להרבות מאכלים בסעודת הפורים, הן לא הגיעו המאכלים לסעודה. ברם, אם טעם המצווה הוא להרבות אחווה ורעות, הן כאשר יודע לממוען כי פלוני שיגר אליו משלוח מנות אך הוא נגנב, תרבה האחוה ביניהם כאילו קיבלה.

האיש עשה רושם עדין, והדייל הסביר לו בסבר פנים יפות, כי על כרטיסים במחלקה הראשונה משלמים סכום גבוה יותר. אתה שילמת עבור נסיעה במחלקה הרגילה. אתה יושב במקום שאינו שלך - אנא ארוז את שקייתך, חפצייך ומטלטליך וחזור למקומך.

הברנש לא היה מסוגל להפריד מגן העדן הקסום אליו נקלע. באצבע צהובת ניקוטין הורה על כיס חולצתו, ממנו בצבצו שטרות שונים באי סדר, וניסה לפייס את הדייל כי הוא מוכן לשלם כעת עבור תוספת המחיר, לא לפני שהדגיש וציין, כי לדעתו אינו צריך לשלם את המחיר המלא, כי הוא לא ישב כאן מתחילת הטיסה...

הדייל לא הסכים. רד למטה בבקשה. **מדוע?** אני מוכן כעת לשלם את מלוא המחיר! **אדוני!** כאן בשמים לא עושים עסקים; רד למטה בבקשה. אצל סוכן הנסיעות שלך היית צריך להסדיר את מקום ישיבתך. כאן כל אחד יושב במקום שאותו הוא רכש בעת שהסדיר את נסיעתו. רד למטה בבקשה.

הכסא שלפני הפך שוב מיותר. על רקע פסיעותיו הכבדות של ההלך, הדהד באוזני משפט הסיום של הדייל: **כאן בשמים לא עושים עסקים.** **נזכרתי** בהתרגשות בשיעור הדף היומי הקבוע בו אני משתתף. לפתע הפכה טיסתי ומטרתה למשהו משני, שצריך לגמור מהר ולסיים, כדי להספיק עוד שיעור ב"דף היומי", להכין לעצמי מקום טוב, שם למעלה. כי כשמגיעים לשמים, כבר מאוחר. "בשמים לא עושים עסקים". הוא צודק הדייל.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף י"ב המן הרשע

רשעותו של המן

בישיבות ליטא נהוג היה "רב של פורים" שהיה בדרך כלל בחור מופלג, מחודד ושנון. אחד מאלה נשאל בפורים בידי איש מ"שומעי לקחו": מדוע מצינו שהמן נתכנה בשם המן הרשע, מה שלא מצינו בפרעה, באנטיוכוסודומיהם? **יפה** נקרא כן, השיב לו ה"רב". היה לו לגזור את הגזירה ביום תשעה באב, שהוא ממילא יום אבל, ואילו הוא נתכוון לגזרה דוקא ביום פורים, להשביט שמחתם של ישראל: אין לך רשעות גדולה מזו...

דף י"ב בא גבריאלי ועשה לה זנב

זנב

בספר "פנינים יקרים" הביא משמו של האמרי אמת מגור, כי במדרש נאמר שתחילה נגזר על בני האדם להברא עם זנב, כיתר בעלי החיים, אך מפני כבוד האדם נברא ללא זנב. **אמר** האמרי אמת: ושתיה שלא חששה לכבודן של בנות ישראל, הותקן לה זנב שנגזר מתחילה לכל אדם...

דף י"ג/ב והיה יודע שבבעים לשון

ידיעת השפות

בפגוש משה מונטיפיורי את בעל החידושי הר"ם, שאלו מדוע מתנגדים גדולי פולין כי ילמדו בניהם

ברם, פוסקים רבים נקטו, כי גם לדעת הרמ"א לא יצא המשלח ידי חובת המצווה, מפני שלדעתם קיום מעשה המצווה הוא ב"משלוח מנות" ואם לא הגיעה השליחות ליעדה, אין כאן "משלוח". ריבוי האחוה מתקיים בהגעת המנות לידי המשלח, ואין זה אלא כאדם שמודיע לחבירו כי מכין עבורו משלוח מנות אך לבסוף לא שלח... (ברכי יוסף ס"ק ו', ערוך השולחן סעיף ט"ז ועוד. ראה בספר שלמי תודה סימן כ"ז).

דף יד/א קרייתא זו הלילא **קריאת הלל בפורים**

בגמרא הנלמדת בדף היומי טמונה הזדמנות פז להיווכח עין בעין, כיצד משא ומתן בגמרא וטעמים שהובאו בה, משמשים את גדולי הפוסקים כדי להכריע הלכה למעשה.

לעומת ימי החנוכה בהם תקנו חכמים לקרוא הלל על נס הצלת עם ישראל מידי היוונים, בפורים אין קוראים הלל על נס ההצלה מגזירת המן. גמרתנו מביאה שלשה טעמים לדבר. טעם אחד, אומרת הגמרא, שמיום שנכנסו ישראל לארץ ישראל, שוב אין אומרים הלל על נס שנעשה בחוף לארץ. רב נחמן אומר, כי "קרייתא זו הלילא", היינו: קריאת המגילה היא דברי הלל ושבח לקב"ה על שהצילנו ממלתעות הרשעים, ואין צורך לקרוא הלל. רבא אומר, כי נס הצלתם לא היה מושלם, שכן, אמנם ניצלו ממוות, אך לא נפדו משיעבודו של אחשורוש ונותרו תחת שלטונו.

בין הפוסקים שציינו את טעם ההלכה שאין לומר הלל בפורים, יש שהזכירו את שני הטעמים האחרונים, אחרים ציינו את הראשון בלבד, ורוב הפוסקים התייחסו לטעם השלישי בלבד [האחרונים עומדים על כך ודנים מתוך משמעות הגמרא, איזה טעם הוא עיקר ההלכה, האם טעמו של רב נחמן שהיה רבו של רבא, או טעמו של רבא שאמר את דבריו אחרון - עיין ברכי יוסף וש"ת שיבת ציון סימן כ"ב].

מה הבדל יש בין טעמו של רב נחמן לטעמו של רבא?

מה יעשה מי שאין באפשרותו לקרוא מגילת אסתר: ובכן, המאירי הסיק, כי ביניהם נטושה מחלוקת על אודות דינו של אדם שאין בידו אפשרות לקרוא את מגילת אסתר בפורים. לפי טעמו של רבא - לא יקרא את ההלל, שהרי בפורים לא היה נס מושלם שראוי לאמירת הלל. ברם, לדעת רב נחמן הן ראוי נס פורים להלל, אך חכמים תקנו לקרוא את המגילה במקומו, נמצא, שמי שאין באפשרותו לקרוא את המגילה צריך לומר הלל [וכתב המאירי, כי הטעם העיקרי להלכה הוא כדברי רב נחמן, וכפי שהביא גם הרמב"ם טעם זה].

ברם, בעל ברכי יוסף (סימן תרצ"ג ס"ק ד') כותב, כי מדברי יתר הראשונים והפוסקים עולה הלכה למעשה שלא כשיטת המאירי, ומי שאין לו מגילה אינו חייב לקרוא הלל ביום הפורים, מפני שלהלכה נוקטים כטעמו של רבא ולא כטעמו של רב נחמן.

על דברים אלה מוסיף בעל ברכי יוסף (בשיורי ברכה שם) טעם נוסף: אף אם הלכה כרב נחמן, גם מי שאין לו מגילה אינו חייב לקרוא הלל בפורים, שכן, טעמו של רב נחמן נועד להסביר מדוע לא תקנו חז"ל לקרוא הלל בפורים, כי קריאת המגילה היא גם הלל, אך מאחר שבפועל לא תקנו חכמים לקרוא הלל בפורים, הרי שגם מי שאין בידו מגילה - לא יקרא הלל, שהרי כלל ידוע הוא: "לא פלוג", היינו: לא חילקו חכמים את תקנתם לשיעורים אלא קבעוה בלא להתייחס למקרים בודדים שבהם אין יכולים לקיימה (וכן כתב הפרי מגדים).

אולם, הגאון רבי שמואל לנדא זצ"ל (שו"ת שיבת ציון שם), בנו של בעל נודע ביהודה חולק בתוקף על הדברים וטוען, כי במקרה בו אנו עוסקים לא שייך הכלל "לא פלוג".

תקנת הנביאים לומר הלל: שהנה, במסכת פסחים (ק"ז א) מבואר, כי "נביאים... תקנו להם לישראל... ולכשנגאליים אומרים אותו את גאולתם". היינו: תקנו הנביאים כי כשיגאלו ישראל מצרה, עליהם לומר הלל.

לדעתו, כוונת הדברים היא, שהנביאים קבעו מראש לדורות, כי כל נס הצלה שיבוא לישראל, עליהם לומר הלל כדי להודות על נס ההצלה. לאור דברים אלה נמצא, כי כבר מחמת תקנת הנביאים חובה לומר הלל ביום הפורים, אלא שאמרו חכמים כי תחליף להלל אפשר לקיים על ידי קריאת מגילה. כלומר, תהליך תקנת קביעת קריאת מגילה ביום הפורים בא אחר שכבר עמדה שרירה זה מכבר תקנת קריאת הלל, ואמרו חכמים כי אפשר לקיים תקנה זו על ידי קריאת המגילה. במקרה זה לא שייך לומר "לא פלוג", שלא חילקו חכמים בתקנתם, שכן, מעולם לא היתה תקנת חכמים על דרך השלילה - אין לקרוא הלל בפורים, אלא על דרך החיוב - את תקנת קריאת הלל אפשר לממש באמצעות קריאת מגילה. מובן מאליה, כי מי שאינו יכול לקרוא מגילה, צריך לקרוא את ההלל.

הלכה למעשה: ראוי לציין, כי הלכה למעשה נחלקו הפוסקים כיצד לנהוג. השערי תשובה (שם, סק"ב ב') כותב, כי אדם שאינו יכול לקיים מצוות קריאת מגילה, ראוי שיקרא הלל בלי ברכה כדי לחוש לדעת המאירי, כי אין הפסד בדבר. ואילו רבי שמואל לנדא (שו"ת שיבת ציון שם) חולק וסובר כי לא יקרא כלל, מפני שעיקר הלכה נפסקה כרבא, והרי נאמר במסכת שבת (ק"ח ב), כי "הקורא הלל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף" [כי קריאת ההלל שלא בזמנו מתפרשת כזלזול - רש"י שם].

שפות זרות, הלא כל נס פורים נתגלגל ממעשה בגתן ותרש, בו סיכל מרדכי את הריגת אחשורוש עקב ידיעתו את הלשון הוורטית.

- **אדרבה,** השיבו החידושי הרי"ם, משם ראהו - אילו כל ישראל בקיאים היו בשפות, היו אלו נזהרים ולא מדברים בנוכחותו...

דף יג/ב באחד באדר משמיעין על השקלים

לימוד תורה

בזמן הזה, שחובת נתינת שקלים אינה יכולה להתבצע, מפני שאין בית המקדש, דבר גדול הוא ללמוד את מסכת שקלים.

דבר זה רמז בגמרא האומרת, שגלוי וידוע לפני הקב"ה שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, ולפיכך הקדים שקליהם לשקליו. הגמרא מסיימת: "והיינו דתנן באדר באדר משמיעין על השקלים". כוונת הגמרא, שהקדמה זו יכולה להתבצע גם על ידי "היינו דתנן" לימוד המשנה והגמרא... (אלף כתב).

לעילוי נשמת
מרת **חנה צירל וינדרבוים** ע"ה
ב"ר ישראל יעקב ז"ל נלב"ע י"ד בטבת תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **מאיר הירש** ז"ל
ב"ר יהושע צבי ז"ל נלב"ע כ' בטבת תשס"ח
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחת הירש שיחיו - ירושלים

לעילוי נשמת
הרבנית **מאשה מרקוביץ** ע"ה
בת ר' נחום יואל הלוי ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשל"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **צבי מרקוביץ** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **אלתר אהרון יצחק הרשקוביץ** ז"ל
ב"ר יוסף ז"ל נלב"ע י"ז טבת תשע"ו
תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרת **שושנה ברגר** ע"ה
ב"ר אברהם שיוביץ ז"ל נלב"ע י"ט בטבת תשע"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפחות לוסיטיג, קוק וכרמל הי"ו